

Marosz Diána

Egyházzene — Zsolnán

Nyolc évvel ezelőtt kerültem Budapestről Zsolnára. Hét év szkolában éneklés után (az Egyetemi Lelkészség Capella Universitatis szkolájának tagja voltam Csomó Orsolya,

Marosz Diána szlovák-lengyel filológus, fordító. Jelenleg Zsolnán él, az ARCUS Régizene Együttes és a Schola Solnensis alapítója és művészeti vezetője. Kodály-ösztöndíjas.

ill. Subicz-Marsi Edit vezetése alatt) olyan környezetben találtam magam, ahol egy alternatíva létezett: vagy gitáros (gyakran erősítővel és dobszóval felturbózott) mise, vagy jobb esetben a népekes „klasszikus” változat jobb-rosszabb orgonistával (inkább az utóbbi volt a jellemző). Az előbbitől elborzadtam, a másodikat jobb híján látogatni kezdtem. A véletlen folytán az egyik orgonista néni megkért, énekeljünk passiót. Összeálltunk négyen, és ha már együtt voltunk, megtanultunk pár középkori darabot a pesti gyűjteményemből. Így kezdődött. Valahogy mindenkinek megtetszett a dolog, és együtt maradtunk. Tanulnivaló volt elég, új anyagért mindig fordulhattam a pesti szkolához. Idővel csatlakoztak mások is. Úgy alakult, hogy rám testálták a karnagy szerepét, bár eredetileg bölcsész vagyok, nem zenész. Ez aztán olyan hatással volt rám, hogy elkezdtem magamat képezni egyházzenei téren, nehogy méltatlan legyek a feladathoz. A kórusnak hamarosan neve is lett: ARCUS. Idestova nyolc éve működünk, jelenleg 12 taggal. Repertoárunk legnagyobb részét az Egyházzenei Füzetekben található anyag teszi ki, de énekelünk szláv vonatkozású darabokat is. Egyik tagunk orgonaépítő, s foglalkozik régi hangszerek készítésével is. Az ő unszolására kezdtünk el hangszereken is játszani: furulyán, portatívon stb. Természetesen csak műkedvelő szinten. Mivel Zsolnán mindeddig nem működött hasonló együttes, hamar hírünk kelt, és mára már annyi helyre hívnak bennünket, hogy kénytelenek vagyunk válogatni, mert a tagok polgári foglalkozásuk mellett nem győzik erővel a fellépéseket. Van viszont a kórusnak egy nagy problémája: szinte minden tagja más plébániához tartozik, sokan nem is zsolnaiak, így nagyon nehezen kaphatók liturgikus szolgálatra, különösen a nagyobb ünnepeken, amikor mindenki a saját plébániáján tevékeny.

Ez indított arra, hogy egy másik, egyetlen templomhoz kötődő kórust is alapítsak. Egy olyan templomban próbáltam szerencsét Zsolna egyik lakótelepén, ahol jól ismertem a plébánost, és tudtam, hogy van érzéke a minőségi zene iránt. Kikötötte, hogy szigorú felvételt kell tartanom a jelentkezőknek, mert régebben már működött ott egy kórus, amelyet ő maga oszlatott föl, annyira hallgathatatlan volt az előadásuk. A felvételi meghallgatásra ugyanazok jöttek el, akik korábban a föl-oszlatott kórusban is énekeltek. Szinte kivétel nélkül nyugdíjas

korúak. Senkit nem utasítottam el. Bár a hangminőség ilyen korban már nem mondható eszményinek, láttam rajtuk, hogy ezek az emberek akarnak és igyekezni fognak. Elkezdődtek a próbák. Az első nyilvános szolgálat egy gregorián passió volt négyszólamú turbákkal. Három hónapig próbáltunk. A plébános a virágvasárnapi mise végén meghatódva azt mondta, most már látja, tévedett: nem a kórust kellett volna feloszlátania, hanem a karnagyot kicserélni. Ennek már négy éve. Azóta ez a kórus, a *Vlčincei Plébánia Kórusa*, sok viszontagságon ment keresztül. Jött egy új plébános, aki nagyon ellenségesen viseltetett a gregorián és hasonlók iránt. Lehetetlen volt vele együtt dolgozni, ezért feloszlattam a kórust. Pár hónap múlva a kórustagok megkerestek, hogy „nem bírják nélkülem”, szeretnének tovább énekelni. Végül három év templomtól templomig hányódás után megint új plébánost kapott a vlčincei templom, és ő visszahívott minket. Mindeközben annyi egyházzenevel foglalkozó magyar szakirodalmat elolvastam, hogy elkezdett foglalkoztatni a szlovák nyelvű gregorián ügye. Próbáltam gregoriánnal foglalkozó szakembereket találni. Mint kiderült, Zsolnán ilyen ember nem található. A zsolnai konzervatórium egyházzenei tanszakának vezetője saját bevallása szerint nem kedveli a gregoriánt, és nem tud kvadrát kottát olvasni. Rózsahegyen találtam a legközelebbi szakértőt, aki azonban rögtön elintézte azzal, hogy soha semmilyen szlovák nyelvű gregoriánról nem hallott, és gyűlöli, ha a gregoriánt lefordítják. Pedig én addigra már bizony készítettem néhány introitus- és kommúnióátiratot az Éneklő Egyház dallamai alapján, melyeket a kórus lelkesen el is énekelt, és a hívek is kedvezően fogadtak. Sőt, annak is utánanéztam, hogy igenis létezett, ha nem is szlovák, de biblikus cseh nyelvű gregorián a protestáns énekeskönyvekben (ez volt ugyanis a szlovák ajkú evangélikusok liturgikus nyelve). Mivel Zsolnán a klérus és a hívek reakciói egyaránt nagy lelkesedést tükröztek az eddigi működésünkkel kapcsolatban, úgy döntöttem, a rózsahegyi szakember véleményével szembeszegülve tovább folytatom az átírást. Mostanáig jó néhány introitust és kommúniót sikerült „szlovákosítanom”. Ehhez társult még néhány Alleluja és traktus (a traktussal más gond is van: egyáltalán nem tudják az illetékesek, mi is ez, így aztán többnyire csak ráadásként énekelhetem el, nem eredeti funkciójában). Persze az lenne az eszményi, ha mindezt szakértői bázissal a háttérben tehetném, ha lenne, aki tanácsot ad a jó szövegválasztást illetően. Egyelőre csak saját nyelvérzékemre hagyatkozhatom e téren.

A mise mellett a zsolozsmaéneklés terén is megpróbáltam kezdeményezni. Zsolnán rendszeres vesperás csak néhány templomban (tudtommal kettőben) van, általában az esti mise után. Minden esetben a Liturgia Horarumról van szó, melyet prózában olvasnak. Népszolozsmát, ill. egyéb zsolozsmafajtákat nem ismernek, és ennél fogva nem is ismernek el. Zsolna immár három éve püspöki székhely. A székesegyházban különleges alkalmakkor szokott püspöki vesperás lenni, amely azonban nem sokban különbözik a többi templom vesperásától. Szlovákiában létezik egy, az egyházzene megújításával foglalkozó bizottság, mely többek közt kiadott egy megzenésített vasárnapi vesperásgyűj-

teményt a Liturgia Horarum szövegeire. Ebből énekeltünk néhány éve egy Szent Cirill és Metód-napi vesperást a székesegyházban. A dallamai használhatók, de nekem kissé erőltetettek. Azt a rengeteg energiát, amelyet a kottát olvasni egyáltalán nem tudó énekesek betanítására kellett fordítanom, szívesebben szántam volna arra, hogy gregorián vesperást tanítsak nekik. Ez adta az ötletet ahhoz, hogy megpróbáljunk Liturgia Horarum-szövegeket gregorián dallamokra énekelni. Az első ilyen vesperást a Fájdalmas Szűzanya ünnepére készítettem el, amely Szlovákiában főünnep. Nagyon szépen sikerült, de tisztában vagyok azzal, hogy ennek akkor lenne igazán értelme, ha rendszeresen tudnánk zsolozsmázni és szép lassan a híveket is megtanítanánk rá.

Zsolnán rajtunk kívül nem létezik egyetlen egyházi kórus sem (nem írok szkolát, mert mi sem felelünk meg teljesen a „szkola” kategóriának). Csak „ifjúsági” kórusból van rengeteg, ezek viszont kizárólag gitáros dalokat énekelnek. E miséket előszeretettel látogatja a nyugdíjas korosztály is, és a fiatalokkal együtt lelkesen fújják a „slágereket”. Így aztán a püspökség, ha ünnepélyes miséken komolyabb zenét szeretne, csak néhány lehetőség közül választhat: 1. felkéri a „Május” nevű, a hetvenes években alapított, akkor kizárólag mozgalmi, mára azonban főleg egyházi repertoárt éneklő vegyeskart, melynek hangzása a tagok átlagéletkorának megfelelő. Ők aztán a mise keretében elénekelnek néhány klasszikus vagy romantikus egyházzenei művet. 2. Felkéri a Zsolnai Vegyeskart, mely Zsolna legszínvonalasabb kórusa, de az egyházzenéhez nem sok köze van. Ők is azt éneklik persze, amit tudnak, így történhet meg például, hogy a tavalyi úrnapi püspöki misén a zenetörténet majd minden korszakából hallhattunk műveket. 3. A harmadik lehetőség mi vagyunk, vagyis a kórusaim, amelyeket az ilyen ünnepélyes alkalmakkor össze szoktam vonni *Schola Solnensis* néven. Fokozatosan eljutottunk odáig, hogy már nem a fentebb említett kórusok valamelyikét hívják, hanem minket. Ebben az évben annyi alkalommal kellett helytállnunk, hogy komoly gondban voltam a kórustagok motiválását illetően. Sajnos, nem mindegyikük olyan lelkes, mint én. Ráadásul ügyelek arra, hogy a többi kórusal ellentétben ne csak feldíszítsük a misét pár „betétdallal”, hanem igazán liturgikus zenét énekeljünk, a proprium is mindig aktuális legyen. Ez nagy feladat a folytonos átválás miatt is, de azért is, mert az énekeseim tanulási sebessége igen lassú. Mostanra eljutottunk odáig, hogy havonta egyszer megpróbálunk vasárnapi misét énekelni a vlčincei templomban, ezen kívül évente kb. 8–10 alkalommal szolgálunk más, főleg püspöki miséken. Az idei legnagyobb megmérettetést az úrnapi szabadtéri mise jelentette, melyet egyenes adásban közvetített a szlovák televízió. Már második éve hívnak minket rendszeresen diakonus- és papszentelésre is. Külön öröm, hogy a jelenlévő kispapok körében akkora tetszést arattunk, hogy többen már előre felkértek bennünket a következő évekre is. Szívet melengető érzés, hogy ez a zene utat talál a másfajta zenekultúrán felnőtt hívek füléhez is. Minden lelkes köszönő szó nagy erőt ad a folytatáshoz, annak ellenére, hogy ez a munka hatalmas erőfeszítést és időráfordítást igényel, az eredmény pedig lassan mutatkozik meg.

Van még valami, ami nélkül valószínűleg már régen abbahagytam volna: ez pedig a háttér, a magyarországi egyházzenesz barátaim támogatása és bátorítása. Hozzájuk mindig fordulhatok tanácsért, segítségért. Ugyanígy rengeteget köszönhetek a Magyar Egyházzenei Társaság kiadványainak és Dobszay tanár úr cikkeinek.

Hosszabb ideje foglalkoztat a kérdés: hogyan lehetne ezt a zenét közelebb hozni a legifjabb korosztályhoz is. Mivel nekem is vannak gyerekeim, aggodalommal tölt el, vajon milyen zenén fognak fölőlni. Ha egy mód van rá, nem viszem őket „gyermekmisére”, mert attól aztán tényleg fölfordul a gyomrom. Nem tudok ráérezni, miért olyan jó, ha a szentélyt telezsúfoljuk popzenét éneklő gyerekekkel, akik az áldozás után

még egy mutogatós nótát is elugrándoznak a hívek gyönyörködtetésére (*Ha én kenguru lennék, így ugrándoznék, és Jézus akkor is szeretne* — és hasonló gyöngyszemeket). Régóta forgatom a fejemben egy gyermekszköla alapítását. Az eszményi az lenne, ha mindez intézményes keretek között valósulhatna meg, a magyarországi énekes iskolákhoz hasonlóan. De ez zsolnai viszonylatban egyelőre csak álom, utópia...

